Розділ 5

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

УДК 331.101.38:331.2
JEL D 31; N 30

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА В УКРАЇНІ

Г. Ти́бка, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0001-6730-1877

Т. Кохана, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-2909-6419

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/10.31734/economics2019.26.163>

Ти́бка Г., Кохана Т. Порівняльний аналіз механізму регулювання мінімальної заробітної плати у зарубіжних країнах та в Україні

Здійснено порівняльний аналіз механізму регулювання мінімальної заробітної плати у зарубіжних країнах та виявлено основні чинники його диференціації з метою їх врахування при формуванні ефективної системи регулювання мінімальної заробітної плати в Україні. Відповідно розмір мінімальної заробітної плати визначається з урахуванням: вартості мінімального споживчого бюджету з поступовим зближенням цих показників у міру стабілізації та розвитку економіки країни; загального рівня середньої заробітної плати; продуктивності праці, рівня зайнятості та інших економічних умов. Виділяють п'ять типів країн щодо встановлення мінімальної заробітної плати серед європейських країн та країн СНД. До першого типу можна віднести Францію, Румунію, Чехію, Словенію, Люксембург, Нідерланди, Португалію, Російську Федерацію, Білорусь, Казахстан. У цих країнах мінімальна заробітна плата встановлюється у законодавчому порядку на національному рівні. До другого типу належать Бельгія, Данія, Греція, Болгарія, в яких мінімальна заробітна плата встановлюється у рамках національних колективних переговорів. До третього типу належать Німеччина, Австрія, Іспанія, Італія та Угорщина, в яких мінімальна заробітна плата встановлюється в рамках колективних переговорів на рівні різних секторів економіки. До четвертого типу належать Фінляндія, Норвегія та Швеція, де колективні угоди щодо мінімальної заробітної плати охоплюють усіх працюючих, але без обов'язкового їх розповсюдження на підприємців, які не підписали ці угоди. У країнах п'ятого типу (Англія, Ірландія) мінімальна заробітна плата встановлюється урядом тільки в окремих видах економічної діяльності з низькою заробітною платою, оскільки колективні переговори щодо оплати праці здійснюються на рівні підприємств, компаній, фірм, організацій. Необхідно переглянути механізм регулювання мінімальної заробітної плати в частині посилення контролюючих функцій держави, що зумовлює необхідну розробку законодавства та методології державного регулювання мінімальної заробітної плати в Україні.

Ключові слова: оплата праці, заробітна плата, державне регулювання, мінімальна заробітна плата.

Tybinka H., Kohana T. Comparative analysis of the mechanism of regulation of minimum wages in foreign countries and in Ukraine

The main purpose of the article is to carry out a comparative analysis of the mechanism of regulation of minimum wages in foreign countries and formation of an effective system of regulation of minimum wages in Ukraine.. The size of the minimum wage in Ukraine is determined taking into account: the value of the size of the minimum consumer budget with the gradual convergence of these indicators as the country's economy stabilizes and develops; the general average wage level; labor productivity, employment rate and other economic conditions. There are 5 types of countries setting minimum wages among European countries and CIS countries. The first type includes France, Romania, the Czech Republic, Slovenia, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, the Russian Federation, Belarus, and Kazakhstan. In those countries, the minimum wage is established by law at the national level. The second type includes Belgium, Denmark, Greece, Bulgaria, in which the minimum wage is established within the framework of national collective bargaining. The third type includes Germany, Austria, Spain, Italy and Hungary, in which the minimum wage is established in the framework of collective bargaining at the level of various sectors of the economy. The fourth category includes Finland, Norway and Sweden, where collective minimum wage agreements cover all employees, but without obligatory distribution to entrepreneurs who have not signed these agreements. In the fifth type (England, Ireland), the minimum wage is set by the government only in certain types of economic activity with low wages. It is necessary to revise the mechanism of regulation of minimum wages

in terms of strengthening of the control functions of the state, which determines the necessary development of legislation and methodology of state regulation of minimum wages in Ukraine.

Key words: salaries, wages, government regulation, minimum wage.

Постановка проблеми. В економічній системі, що ґрунтується на різноманітних формах власності й господарювання, організація заробітної плати здійснюється поєднанням державного регулювання, договірної регулювання через укладання генеральної, галузевих, регіональних угод і колективних договорів на рівні підприємств, трудових договорів із найманими працівниками, механізму визначення індивідуальної заробітної плати безпосередньо на підприємстві.

Актуальними залишаються питання державного регулювання заробітної плати як невід'ємної складової організації заробітної плати в країнах із розвинутою ринковою економікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика регулювання оплати праці та напрямів його вдосконалення є предметом науково-практичних досліджень Д. Богині, О. Грішнєвої [1], А. Колота [2], А. Кроленка, С. Кривенко, О. Матвійчук, В. Новікова [3], Л. Ткаченко. Питанням регулювання оплати праці в Україні присвячені праці К. Губіна, Н. Лук'яненко, Л. Синяєвої, Я. Сімутіної [5], Н. Шалімової та багатьох інших дослідників. Однак зарубіжний досвід у сфері регулювання заробітної плати та його використання в Україні потребують прискіпливішої уваги.

Постановка завдання. Основною метою нашого дослідження було здійснення порівняльного аналізу механізму регулювання мінімальної заробітної плати у зарубіжних країнах та виявлення основних чинників його диференціації з метою врахування при формуванні ефективної системи регулювання мінімальної заробітної плати в Україні.

Виклад основного матеріалу. У більшості питань регулювання оплати праці законодавчі та нормативні акти в Україні сьогодні вже гармонізують із відповідними актами європейських країн, але їх необхідно не лише приймати, а й виконувати.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про оплату праці» [4], розмір *мінімальної заробітної плати* визначається з урахуванням: вартості мінімального споживчого бюджету з поступовим зближенням цих показників в міру стабілізації та розвитку економіки країни; загального рівня середньої заробітної плати; продуктивності праці,

рівня зайнятості та інших економічних умов. При цьому мінімальна заробітна плата встановлюється у розмірі, не нижчому за вартісну межу малозабезпеченості на працездатну особу.

Виділяють п'ять типів країн щодо встановлення мінімальної заробітної плати серед європейських країн та країн СНД:

– до першого типу можна віднести Францію, Румунію, Чехію, Словенію, Люксембург, Нідерланди, Португалію, Російську Федерацію, Білорусь, Казахстан. У цих країнах мінімальна заробітна плата встановлюється у законодавчому порядку на національному рівні. При цьому використовуються два варіанти: уряд встановлює її самостійно (Франція, Російська Федерація, Білорусь, Казахстан) або після консультацій з профспілками та об'єднаннями роботодавців (Люксембург, Нідерланди, Португалія тощо);

– до другого типу належать Бельгія, Данія, Греція, Болгарія, в яких мінімальна заробітна плата встановлюється в рамках національних колективних переговорів;

– до третього типу належать Німеччина, Австрія, Іспанія, Італія та Угорщина, в яких мінімальна заробітна плата встановлюється у рамках колективних переговорів на рівні різних секторів економіки. Ці угоди, як правило, поширюються і на підприємств, які їх не підписали або не брали участі у переговорах;

– до четвертого типу належать Фінляндія, Норвегія та Швеція, де колективні угоди щодо мінімальної заробітної плати охоплюють усіх працюючих, але без обов'язкового їх розповсюдження на підприємств, які не підписали ці угоди;

– в країнах п'ятого типу (Англія, Ірландія) мінімальну заробітну плату встановлює уряд тільки в окремих видах економічної діяльності з низькою заробітною платою, оскільки колективні переговори щодо оплати праці здійснюються на рівні підприємств, компаній, фірм, організацій.

Водночас в окремих країнах існують деякі особливості. Так, у Німеччині важливим чинником регулювання оплати праці є регіональний (на рівні земель) чинник. У Франції, крім того, що мінімальна заробітна плата встановлюється в законодавчому порядку на національному рівні, уряд визначає мінімальну заробітну плату на професійному рівні для захисту професій, де обумовлена низька заробітна плата. У Німеччині, Австрії, Угорщині та Італії мінімальна заробітна плата на галузевому рівні встановлюється у різних

розмірах для кожної галузі з урахуванням характеру та умов праці.

Порядок і терміни перегляду розмірів мінімальної заробітної плати в різних країнах досить різні. У більшості країн Європи та СНД перегляд розміру мінімальної заробітної плати пов'язується зі зростанням індексу цін на товари та послуги, тобто зі зростанням рівня життя. У деяких країнах враховують такі показники, як підвищення ефективності економіки або продуктивності праці.

Так, в Іспанії та Греції мінімальна заробітна плата переглядається раз на рік за результатами колективних переговорів з урахуванням зростання індексу цін та продуктивності праці в середньому в галузі.

У Бельгії та Ірландії перегляд здійснюється на рівні галузі щодва роки без втручання держави. У вирішенні цього питання беруть участь представники усіх галузей. У Португалії перегляд мінімальної заробітної плати здійснюється раз на рік і залежить від стану економіки та зростання продуктивності. Але мінімальна заробітна плата може переглядатися і раніше у зв'язку з підвищенням вартості життя.

У Данії мінімальна заробітна плата встановлюється раз на два роки і переглядається залежно від економічної ситуації в країні та купівельної спроможності населення. У Франції перегляд, як правило, здійснюється щорічно залежно від зростання продуктивності економіки.

У Нідерландах, Люксембурзі, Словенії та Німеччині перегляд здійснюється двічі на рік і передбачається в угодах та колективних договорах. У Німеччині, наприклад, це січень наступного року та 1 червня поточного. У Російській Федерації та Вірменії законодавчі акти передбачають перегляд мінімальної заробітної плати раз на три роки.

У республіках Білорусь, Казахстан, Узбекистан та Киргизстан законодавством передбачено перегляд мінімальної заробітної плати раз на рік, хоча на практиці це здійснюється частіше – декілька разів на рік залежно від індексу інфляції.

У більшості країн ЄС та СНД поряд із національним рівнем мінімальна заробітна плата встановлюється на галузевому рівні, а в Німеччині враховується й регіональний рівень. Тому в Україні, з огляду на значну диференціацію рівня життя, а відповідно й вартості мінімального споживчого бюджету в різних регіонах можливе

встановлення мінімальної заробітної плати на регіональному рівні, орієнтуючись при цьому на визначення її розміру з огляду на вартісну величину регіонального мінімального споживчого бюджету. Переглядати мінімальну заробітну плату доцільно двічі на рік, передбачаючи відповідні кошти у Державному бюджеті під час його прийняття Верховною Радою України.

Висновки. Вирішення проблем низької заробітної плати необхідно шукати не в законодавчій, а в економічній площині.

Загалом узагальнюючи економіко-правові аспекти регулювання мінімальної заробітної плати в Україні та у зарубіжних країнах доходимо таких висновків.

По-перше, внаслідок ринкових економічних реформ відбулися суттєві зміни в механізмі регулювання мінімальної заробітної плати в Україні та зарубіжних країнах.

По-друге, необхідно переглянути законодавчу базу та науково-методичне забезпечення механізму регулювання мінімальної заробітної плати.

По-третє, впровадження прогресивного зарубіжного досвіду щодо регулювання мінімальної заробітної плати в Україні вимагає адаптації його до умов становлення ринкової економіки, врахування мінливої соціально-економічної ситуації, своєрідності українського менталітету.

Отже, необхідно переглянути механізм регулювання мінімальної заробітної плати в частині посилення контролюючих функцій держави, що зумовлює необхідну розробку законодавства й методології державного регулювання мінімальної заробітної плати в Україні.

Бібліографічний список

1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини. Київ: Знання, 2011. 390 с.
2. Колот А. М. Зарубіжний досвід матеріального стимулювання персоналу. *Україна: аспекти праці*. 2011. № 1. С. 16–21.
3. Новіков В. Оплата праці у бюджетній сфері. *Урядовий кур'єр*. 2002. 20 груд.
4. Про оплату праці: Закон від 24.03.1995. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.02.2019).
5. Сімутіна Я. Проблеми правового регулювання оплати праці з відхиленням від нормальних умов праці. *Юридична Україна*. 2005. № 10. С. 44–50.

Стаття надійшла 19.08.2019